

НАЛАЗ ИЗ ТЕКИЈЕ

На дан 12 јуна 1948 године, приликом ископавања земљишта за темеље задружног дома у Текији на Дунаву, откопали су чланови Народног фронта једну бакарну посуду која је лежала крај зидова неке старе затрпане зграде. Посуда је нађена на дубини од око 3 м, а била је закопана испод танког слоја пепела уза сам зид, који је био сачуван на дубини од 1,5 м. Дебљина зида, грађена од ломљеног камена била је 0,7 м, у саставу једног правоугаоног простора 3,10 м ширине, који је сачињавао један завршни део римске зграде. Сем ових података инж. Душана Бабића, подробнији услови налаза нису познати. На суд је наишао Душан Радић. У њему се налазио сребрни новац, сребрни и златан накит, сребрне посуде и сребрне лимене иконице.

Завод за заштиту и научно проучавање споменика културе НР Србије обавештен је одмах о налазу и преузео га је 26 јуна 1948, евидентирајући га под бр. 1026. Захваљујући грађанској свести проналазача и ефикасности службе заштите, добијен је тиме један комплетан затворени налаз оставе, који је одмах по том уступљен, због свог значаја, Народном музеју у Београду.

У овећем бакарном суду нађено је 100 комада римског сребрног новца, од републиканских до Домицијана, у тежини од 355 гр, 2 сребрне патере у тежини 340 гр, 1 сребрни симпулум од 80 гр, 1 сребрна гривна тежине 215 гр, 2 сребрне гривне по 150 гр, 1 сребрна гривна од 80 гр, 1 сребрна плетена гривна од 60 гр, 2 мале сличне по 20 гр, 2 сребрне копче у тежини од 100 гр, 12 делова од сребра са појаса у тежини од 100 гр, 10 привесака од 170 гр, 4 сребрне игле од 40 гр, 41 дугме од 50 гр, 6 икона у сребрном лиму од 50 гр, при-

весака и отпадака 20 гр, као и 5 златних минђуша у тежини од 18 гр и 3 златна прстена од 10 гр.

Новац је уврштен у нузматичку збирку Народног музеја где је и каталогизиран, док је остали део налаза у римском отсеку античког одељења изложен у посебној витрини од 1950 године, а заведен у инвентар античке збирке под бројем од 2762 до 2795. Налаз је обрађен са подробнијом документацијом у посебном научном каталогу Народног музеја, који излази из штампе у току 1956.

Бакарни суд, у ком се налазила остава, средње је величине и бокастог облика са слабо разгрнутим ободом, обрађен искуцавањем. Јако је оштећен. Одговара примерцима нађеним у Панонији и може се сматрати домаћом робом из Мезије.

Римски сребрни новац има заступљене следеће примерке : 19 републиканских и 81 царски и то Август, Тиберије и од Нерона до Домицијана.

За карактер налаза важно је истаћи, да Домицијанов новац претставља важан термин за датовање, а евоцира нам несигурна времена Домицијанових дачких раратова, при чијим перипетијама је дошао вероватно и час за склањање овог блага под земљу.

Златан накит, заступљен са два пара минђуша и једном непарном, као и са три прстена, пружа занимљиве примерке хеленистичког златарства, прихваћеног у Риму. Минђуше имају облик залемљених лимених калота, на саставу са гранулацијом, чиме потсећају на појаве у кампанским налазима. Један истоветни пар постоји у сплитском музеју. Док су два прстена са тањом кариком и елипсоидним челом, на коме су урези класја, дотле трећи има два спирална навоја око по

једне грануле на глави, а између њих налемљену секирицу, привезану жицом за једну од спирала. Ова последња својом фактуром везана је за ближе балканске традиције из Македоније и Тракије. Мотив секире везује овај прстен и за трупку сребрних гривни, на којима се он такође појављује.

На тих седам гривни видимо константно примењени принцип навијања двојних спиралних волута на челу. Од њих су пет масивно коване, политоналне, изоштрених ивица на коничним екстремитетима, а две су плетене. Оба типа указују на извесно варварско и аутохтоно порекло. Оне су по духу латенске (дакле келтске основе), са хеленистичким инспирацијама у погледу навоја и волута, али најближи су им налази из дако-гетских остава. Карактеристични су и привесци на карикама, чије је порекло халштатско-илирско, али разни алати, а пре свега секире указују на ближу везу са дако-гетским налазима. Међу окаченим амулетима једна рука са испруженим палцем, слабије истуреним кажипрстом и средњаком, треба да штити од урока. Има је и код Римљана, а везује се и за култ Сабација.

Један привесак у облику лунуле или биковских рогова припада већ општем добру римске провинциске цивилизације. Исто би се могло рећи и о трима масивним кашикастим сребрним иглама и о једној укосници са повијеним вратом и куглицом на глави.

Изразито римском уметничком занатству припадају делови војничког појаса. Имамо 4 копче, 1 пређицу, 8 украсних плоча, 10 привесака и 41 дугме. 2 копче су у облику масивне округле плоче од сребра. Једна од њих са пљоснатом подвијеном куком, која се завршава у паралелну трапезоидну плочу са две ваљкасте алке за шарнир, најзначајнија је у овој групи. На њој се налази пунктирани натпис: VII R. I. G. Valerius Cresces, — из кога видимо име сопственика овог појаса, а то је легионар из Центурије Вера, вероватно VII легије Клаудиа Пиа Фиделис, која је једним својим делом стационарала у Трансдиерни (Текији) после 68 год. н. е. Тиме је утврђено да је и остало благо из ове оставе могло припадати овом војнику, а пошто у њему има хетерогеног порекла ствари, вероватно се ради у том делу о плену из дачких ратова, Поводом инвазије Дачана у Мезију, и вероватног наглог повлачења са границе

84—85их година, када је погинуо и легат Опиус Сабинус, могао је он склонити ово благо под земљу, у нади да ће се при повратку моћи користити њим. Године 86 стварно је уследило протеривање Дачана из Мезије, а префект преторија Корнелиус Фускус гонио је Дачане и преко Дунава, где је у Дакији претрпео пораз и сам погинуо.

Две сребрне копче полукружног облика, искуцане, проломљене и са угравираним шарама, спадају у ред познатих римских израђевина. Постоји и једна лимена трака за провлачење појаса (гајка) са кружићима и испупчењима. Уз гарнитуру појаса су ишле и сребрне украсне плочице квадратног облика. На бочним уздужним странама имају ваљкасте пропусте за игле са дугмастим главама, а за појас су причвршћивана нитовањем, помоћу малих кугластих ексерчића, провртених на четири угла плочице. На средини плоча је рељефни украс од концентричних кругова, са овећим пластичним профилисаним дугметом у центру. Овакви украси појаса су познати и са надгробних споменика, широм царства. Њих има у текиској остави сачуваних 9 комада, различито фрагментованих. Међу њима су нарочито оштећене три (једна има сачуван само средњи део, друга само један крај, а трећа има одваљен средишњи део). На овој последњој је пунктирани натпис: ISXVC, у пејасном курзиву.

Судећи по броју копчи могло је бити 4 појаса, док по типу плочица запажамо само две варијанте (концентрични круг око централног дугмета код једне је урезима рецкан, и на ваљцима су прилемљене траке са урезима). Постоје и две врсте привесака за појас, што би такође индичирало два појаса.

Осам сребрних привесака имају по једну горњу дуплу лимену траку о којој виси танка лимена плочица облика сегмента месеца. На њој је причвршћен мањи срцасти привесак са дугменцетом на дну. У целини дају утисак кружног привеска, орнаментисаног пунктираним лиснатим шарама. Два привеска на истоветној горњој траци имају окачене срцасте привеске са по једном рељефно искуцаном дечјом главом.

Сребрна лимена дугмад — равне округле плоче са налемљеним ексерчићем за нитовање на кожу, служила је вероватно за заштиту доњег трбушног дела, у вези са појасом, као што је то претстављано на

каменим споменицима легионара. Вероватно су и привесци употребљавани на дну шире заштитне траке на трбуху.

У сваком случају фрагменти украса појаса дају нам ретко сачуване примере једног занимљивог дела римске војничке опреме у квалитетној уметничкој занатској обради.

Још виши ниво занатства показују сребрни судови, нађени у текиској остави, за домаћу или култну употребу. И симпулум, и две патере (пар) су масивни судови од сребра, са вешто прилемљеним дршкама на профилисаном ободу. На дну суда је увек концентрични круг са убоденом тачком на средини. Патере имају по десет искуцаних пластичних овалних испупчења са унутрашње стране. Дршка се при ободу шири и сажима по два главама барских птица са наслоњеним кљуновима. На тој једној страни дршке, на њеном крају, имамо рељефну претставу главе брадатог силена (на једној патери) или главе менаде (на другој патери и на симпулumu). Лево и десно крајње углове дршке, оуквирују код симпулума главе лабуда, а код патера лавље главе. Средишњи део дршке украшен је флоралним орнаментом. На спољној страни дна симпулума запажају се угребене линије, које у курзиву треба да означавају тежину целе гарнитуре: P 1 VI (Pondo libras VI).

Ово сребрно посуђе претставља импорт из Рима на границу царства. И то квалитетних занатских творевина, које се могу мерити са сличним налазима кампанског порекла, а могу се датовати у 70 године н.е.

Најзанимљивију групу предмета у текиској остави сачињавају шест танких лимених икона израђених у плитком рељефу. Овакви амблеми божанства вотивног карактера, у оквиру наискоса са фронтоном, у медаљону или на палмином листу, појављују се махом у вези са источњачким култовима (Сабазија, Митре и Јупитра Долихена) или по узору на њих у аутохтоним култовима, већином у граничним крајевима империје.

Идентификацију божанства у нашем случају отежава синкретистичка мешавина њихових обележја и атрибута. Поред Зевса (или Југштера Оптима Максима), Фортуне (или Немезе), Хермеса (или Меркура) и Селене (Луне) из општег грчког-римског пантеона, имамо и претставу два енигматична божанства: 1) претставу мушког брадатог божанства, огрнутог хла-

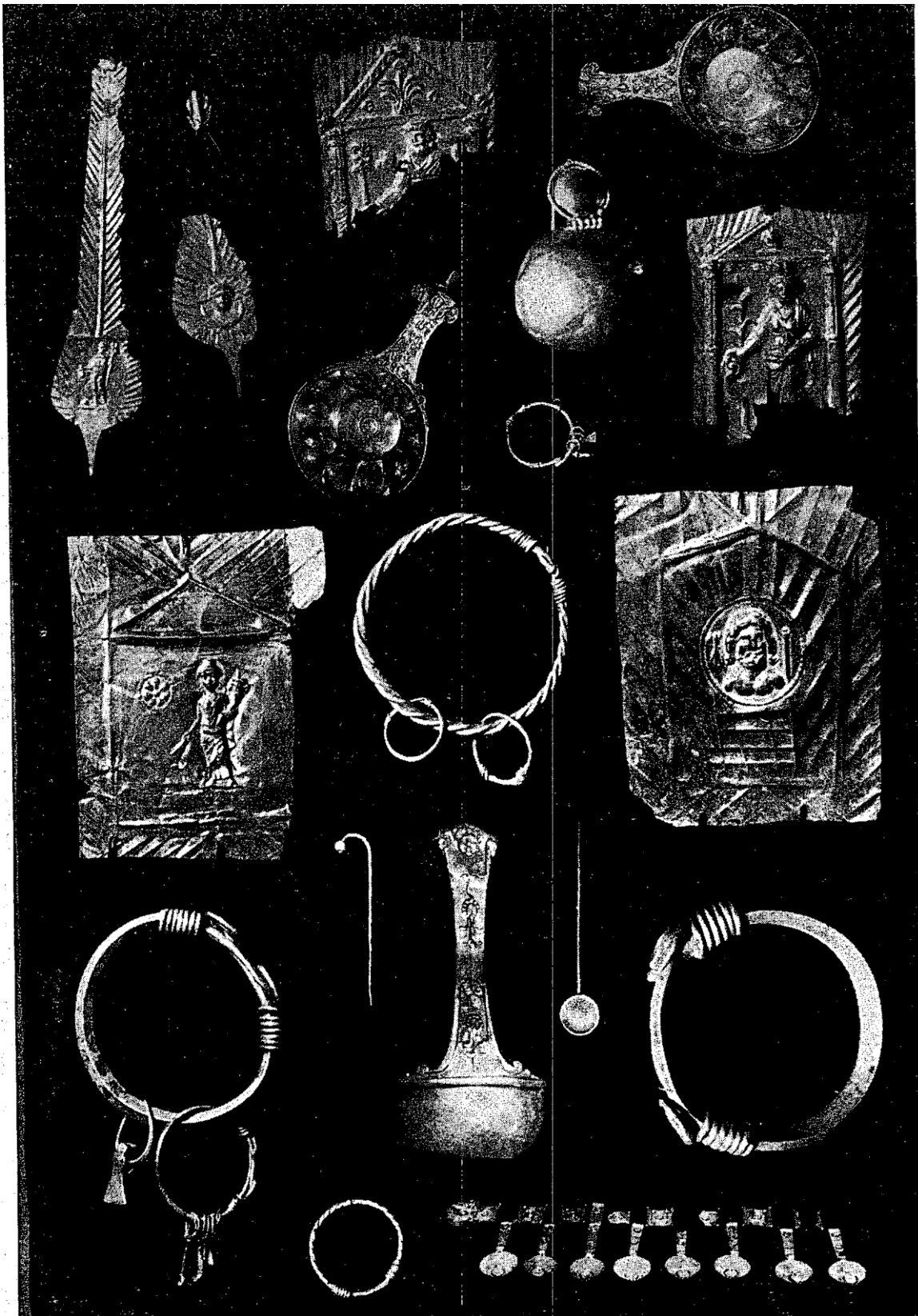
мидом, причвршћеном округлом аграфом, која у левој руци држи двоугубу секиру, а лево од њега се налази лиснати керикејон, на који налеће пчела; 2) женско божанство у химатиону са истом аграфом, са калатосом на глави, у десној руци држи патеру из које храни змију, која се успиње уз биљку са лишћем и пупољком мака. Могу бити: галски Диспатер и његова паредра Де Метер.

Али цео хабитус, одело, коафира и аграфе упућују на хеленистички исток, и то претежно на трачко-малоазиско порекло. Композициона схема у наискосу још је блиска стилској чистоти хеленизма и наслања се на традицију плакете из колекције Стататос у Атини, настале у Тракији III в. пре н.е. где је у сличном наиску претстваљен Дионис. Очито је међутим одмакла хиератична схематизација и мешавина култних образаца, која се истиче нејасним повезивањем разних атрибута. За Сабазија би говорила и његова веза са Магна Матер Идејом, која у Тракији доживљује синкретистичко сажимање са Деметром и Хигијеом-Изодом. Калатос, змија, и мак су атрибути нашег женског божанства, нсумњиво здравственог и хтонског карактера. И остала божанства на нашим амблемима повезана су са кругом Сабазијева култа. За хеленистичко-источњачки карактер говори натпис „Селене“ на грчком језику.

Овакво решење оспорава питање двојне секире, која у првом реду индицира Јупитера Долихена, као и то да и у његовом кругу налазимо иста божанства, која су заступљена у текиској остави. Нарочито су омиљене плакете овакве фактуре са искуцаним нервирима и пре свега у облику палмина листа.

Међутим нема важног атрибута Долихена, бика, нити његовог борбеног карактера, због чега је постао бог римских граничних легија. Да ли је двојна секира, позната и у култу Магна Матер, могла прећи и у руке Сабазија, или се ради о претстави Диспатера са маљем у руци? Овакав развијени синкретизам свакако изненађује али је могућ баш у раном царству, на нашем подручју, на кључној артерији и граници, на дохват хеленистичког истока, који својим религиозним струјањима преко трговаца, робова и често премештаних легија, изазива ферментацију аутохтоних духова.

Ако бисмо импортовано посуђе са диониском тематиком и накит са апотропејима

Сл. 1. — Предмети из текиског налаза

секира и руке схватили као целину са овим вотивима, искрело би питање домаћег аутохтоног светилишта, из кога су могли потицати ови предмети. Да ли је и појас вотивни дар војника? Или је војник опљачкао светилиште!

Поред хеленистичко-трачког и гетско-мезиског порекла већег дела оставе могло би се дискутовати и о извесним келтским елементима у накиту, који су међутим, као латенски и наслеђени у етничком мешању познати и у дако-гетским налазима. За галоримски удео преко прекомандованих кохората у критичним моментима ратовања

под Домицијаном има вероватноће и у религији, и иконографији двеју икона, и јако бујна оријентална струја доминира у осталим.

Налаз из Текије, својом комплексношћу проблематике, пружа веома значајан материјал за познавање прилика и културе наших крајева још из почетака римске окупације, а и по уметничком квалитету је драгоцен.

У погледу датације налаза наведени разлози говоре за осамдесете до деведесете године н.е., тј. за време Домицијанових ратова.

Ђорђе Мано-Зиси

UNE IMPORTANTE TROUVAILLE PRES DE TEKİJA

Le 12 Juin 1948 on a dégagé au lieu dit Tekija, sur le Danube, un important dépôt d'objets précieux de l'époque romaine. Le vase en cuivre en question contenait: 100 pièces de monnaies en argent allant de la République à Domitien, 2 patères d'argent, 1 simpulum d'argent, 7 bracelets d'argent, 2 broches, 10 agrafes, 4 épingles, 41 boutons, 6 icônes

sur plaque d'argent, 5 pendants d'oreilles en or et 3 bagues en or. On peut dater cette trouvaille des années 80—90 du I^e siècle (des guerres de Domitien). Elle est fort importante, surtout par les représentations des divinités qu'elle nous offre. La plus grande partie du dépôt fait penser à des origines hellène-thraces et gotho-mésiques.